

Анотація

Досліджено проблеми оцінки і управління конкурентоздатністю продукції. Визначено чинники, що забезпечують майбутні позиції в конкуренції та можуть зробити значний вплив на майбутні результати діяльності підприємства. Встановлено відмінність якості і конкурентоздатності продукції підприємства. Запропоновано застосування узгодженого теоретичного і прикладного апарату, який дозволить вирішити проблеми аналізу і оцінки конкурентоздатності продукції підприємства.

Ключові слова: споживач, якість, конкуренція, оцінка і управління конкурентоздатністю продукції, властивості, вимоги, проблеми, методи.

Аннотация

Исследованы проблемы оценки и управления конкурентоспособностью продукции. Определены факторы, обеспечивающие будущие позиции в конкуренции и могут оказать значительное влияние на будущие результаты деятельности предприятия. Установлено различие качества и конкурентоспособности продукции предприятия. Предложено применение согласованного теоретического и прикладного аппарата, который позволит решить проблемы анализа и оценки конкурентоспособности продукции предприятия.

Ключевые слова: потребитель, качество, конкуренция, оценка и управление конкурентоспособностью продукции, свойства, требования, проблемы, методы.

Annotation

The problems of estimation and management of products a competitiveness are investigational. Factors, that provide future positions in a competition but can render considerable influence on the future income of enterprise, are certain. The difference of quality and competitiveness of products of enterprise is set. Application of the concerted theoretical and applied vehicle that will allow to work out the problems of analysis and estimation of competitiveness of products of enterprise is offered.

Key words: consumer, quality, competition, estimation and management of products, properties, requirements, problems, methods, a competitiveness.

УДК 330.101.2

Іванова Т.Л.,
к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства,
Донецький державний університет управління

СТРАТЕГІЧНІ ІМПЕРАТИВИ СИНЕРГЕТИЧНОГО ПІДХОДУ ДО СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Дослідження повільних трансформаційних процесів в Україні зробило безперечним факт необхідності державного втручання в ринковий механізм функціонування перехідної економіки і зі всією гостротою поставило проблему управління ним з позицій *комплексного стратегічного підходу*. З одного боку, очевидно, що сьогодні процеси становлення ринку в Україні, незважаючи на всю їхню самобутність, є частиною загальносвітового цивілізаційного руху, і вельми важливі питання сталого економічного розвитку країни мають знаходитися у руслі однаправленості із вектором системних глобалізаційних перетворень. З іншого, виникає потреба у створенні сучасної вітчизняної моделі економічного розвитку і економічного зростання, розроблення якої потребує подальшого удосконалення методологічного і методичного апарату концепції економічної сталості. Синергетика як наука дозволяє розвинути теоретичну сутність поняття сталості і доповнити його сукупністю споріднених понять, які мають бути використані при розробленні *довгострокової соціально-економічної стратегії* стійкого (сталого) розвитку економіки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основи теорій економічного розвитку і економічної динаміки були закладені у XVIII-XIX ученими А. Де Монкретьєном, В. Петті, А. Смітом і потім трансформувались у статичну теорію загальної економічної рівноваги А. Маршалла, Л. Вальраса, Ст. Парето. Первинна концепція торговельно-промислового циклу в кінці XIX-го та протягом XX-го століть завдяки роботам М. Д. Кондратьєва, Й. Шумпетера, К. Маркса, М. Касселя, В. Мітчелла, С. Коваля, Е. Хансена, Р. Харрода, Р. Солоу та ін. перетворилася в теорію економічної динаміки, яка

нині спільно з теорією економічної рівноваги може стати надійним підґрунтям вирішення неординарних трансформаційних проблем.

Сучасні вчені Б. М. Данилишин [1], С. І. Дорогунцов [2], З. В. Герасимчук [3], А. Є. Глинська [4], Л. Ц. Масловська [5], В. Я. Шевчук [6] та багато інших зробили значний внесок у дослідження проблеми «сталості» і розглядали її з позицій забезпечення оптимальних рівнів показників і пропорцій соціально-економічного розвитку різних сфер і секторів економіки.

Проте значимість феномену економічного розвитку і економічної стійкості (сталості) у контексті макроекономічної рівноваги з позицій синергетичного підходу зростає внаслідок наявності сильно нерівноважних економічних станів, ускладнених інституціональною кризою, що спостерігається в Україні, а також відсутності повністю сформованих теоретичних підходів щодо досліджень цих станів. Тому це питання потребує додаткових досліджень.

Постановка завдання. Завдання статті – розглянути питання феномену економічного розвитку і економічної стійкості (сталості) у контексті макроекономічної рівноваги з позицій синергетичного підходу, як на теоретичному рівні, так і у практичній площині, поєднати їхній аналітичний інструментарій як основу для побудови *стратегічної моделі* соціально-економічної трансформації в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Натомість саме такі стани, на думку Й. Шумпетера, є умовою виникнення самоорганізації і прояву *синергізму* як групової взаємодії людей в період кризи, що створює рух суспільства до економічного підйому. Водночас *синергетичний ефект в економіці* – це результат кооперованої взаємодії елементів економічної системи, що призводить до зміни якісного складу економіки та траєкторії її розвитку, тобто утримання економіки на стійкій траєкторії розвитку, незважаючи на екзогенні шоки та ендогенні флуктуації [7]. Особливим аспектом є інтерпретація *синергетики як міждисциплінарної науки*, що виступає основою моделювання сукупності економічних, природничих, соціальних, політико-правових та культурно-гуманітарних процесів.

Поняття «стійкість», яке часто ототожнюють із терміном «сталість», виникло у 80-х роках ХХ ст. У рамках діяльності комісії ООН документ під назвою «Наше спільне майбутнє» визначив *стійкий розвиток* як «тривалий безперервний розвиток, що забезпечує потреби людей, які проживають нині, без шкоди забезпечення потреб майбутніх поколінь». Проблему «стійкого розвитку» було поставлено на Всесвітній конференції ООН з довкілля і розвитку, яка відбулася у Бразилії в Ріо-де-Жанейро у 1992 році [8]. На ній було закладено наріжні камені концепції розвитку, екології, економіки та соціальної безпеки у їхній діалектичній єдності та взаємодії. На конференції поняття «*стійкий розвиток*» набуло нового змісту – поступового, але неухильного підвищення рівня соціально-економічного розвитку суспільства, втім за умов довготривалого збереження довкілля. Принаймні первісно поняття «*стійкість*» («*сталість*») виникло на міжнародному рівні і одразу набуло глобалізаційного виміру, заклавши стратегічний імператив розвитку соціально-економічних систем (СЕС) як утворень «відкритого» типу.

Сьогодні у повний зріст поряд з екологічним змістом стійкого розвитку постають не тільки економічні, але й *соціальні аспекти розвитку*, які значно зміщують наголоси у сучасному тлумаченні даного поняття. Суто економічний контекст стійкого розвитку визначається спроможністю СЕС оптимально використовувати потенціал двох основних виробничих ресурсів – *капіталу* і *праці* з метою нарощування національних обсягів виробництва, що значно залежить від адекватності *інституціональних основ* суспільним відносинам в економіці.

У табл. 1 представлено діалектичні підходи до формування категорії «*економічний розвиток*» в їх історичному і теоретико-методологічному аспектах з поглядів вчених, що присвятили свої наукові пошуки даному напрямку досліджень. У цілому можна констатувати, що процес економічного розвитку виступає як інтегральний результат взаємодії наступних імперативів: поглиблення суспільної спеціалізації і розподілу праці; зростаючого потенціалу конкурентного середовища і ефектів масштабу виробництва; нарощування доходів домогосподарств і збільшення їх схильності до заощаджень як основного джерела інвестування в економіці; ускладнення соціально-політичної і духовної структур суспільства, що потребує побудови економіки нових суспільних стандартів; необхідності підвищення якісного рівня соціальної системи, орієнтації на задоволення основних матеріальних, духовних, ідеологічних, політичних запитів окремих індивідів та їх груп; формування інноваційно-інформаційного простору розвитку сучасної інтегрованої економіки.

Акцент робиться на нелінійному, стрибкоподібному і переривчастому процесі наростання складності СЕС при переході від одного трансформаційного стану до іншого. Виникають дві площини наукового аналізу: 1) теорії економічного зростання (economic growth); 2) теорія економічного розвитку (economic development). Незважаючи на їхній органічний зв'язок і перетин, методологічно вони не співпадають, оскільки пануючою в аспекті *економічного зростання* є гіпотеза про позитивну коливальну динаміку макроекономічних індикаторів, насамперед ВВП, а в концепції *економічного розвитку* – не тільки позитивну, але й нульову, від'ємну, яка у разі економічного зростання має перекиватися позитивною. Натомість у тенденції стійке зростання економіки трансформується у *стійкий економічний розвиток* із певними коливаннями економічних показників, створюючи основу для прогресивної динаміки СЕС.

Таблиця 1

Еволюційний підхід до формування категорії «економічний розвиток»

Період	Сутність поняття за етапами розвитку
Друга половина XIX століття	Адам Сміт («Дослідження про природу і причини багатства народів»): розподіл праці і спеціалізація - основа економічного розвитку.
Перші десятиліття XX століття	Йозеф Шумпетер: економічний розвиток відбувається циклічно і нерівномірно внаслідок нерегулярності появи і впровадження інновацій.
Друга половина XX століття	Вільям Ростоу: розвиток економічних систем може бути поділений на п'ять стадій: 1) традиційна технологічно нерозвинена економіка, переважно аграрні відносини, ієрархічна соціальна структура; 2) зростання інвестицій і поява новітніх технологій у сільському господарстві, передумови для якісного економічного стрибка; 3) подальший розвиток новітніх технологій, перехід до кумулятивного зростання, формування соціально-політичної структури суспільства; 4) довготривалий технологічний підйом, становлення технологічної зрілості; 5) ускладнення процесу виробництва споживчих благ в результаті формування суспільства матеріального добробуту.
Перша половина XX століття	Модель Харрода-Домара: накопичення заощаджень та мобілізація значної частки національного доходу у формі інвестицій як джерела нарощування темпів економічного розвитку.
50–60-і роки XX століття	Завмирання економічного розвитку, концентрація уваги на зменшенні соціальної нерівності та безробіття у процесі економічного зростання.
70-і роки XX століття	Теорії прихильників підходу структурних трансформацій в рамках двосекторної моделі Артура Льюїса - теза про існування двох секторів в економічній системі: 1) сучасного - з відносно передовою технікою і добре функціонуючим ринковим механізмом; 2) традиційного - з відсталою технікою і слабким зв'язком із ринком. Усвідомлення необхідності структурної трансформації аграрної економіки слаборозвинутих країн.
Кінець XX століття	Едгар Оуенс: розвиток почав розглядатись як багатоплановий процес, що веде до радикальних змін не тільки у продуктивних силах, але й у соціальних структурах, поведінці людей, суспільних інститутах, а також до прискорення економічного зростання і має бути направлений на скорочення нерівності та викорінювання безробіття.

Джерело : розроблено автором

Єдність категорій «стійкий економічний ріст» і «стійкий розвиток» полягає в наступному: по-перше, в обох поняттях присутній термін «стійкість» як ключова об'єднуюча характеристика; по-друге, наявність певних розходжень не впливає на глибину змістовності критеріїв стійкості всередині теорій зростання й розвитку; по-третє, обидва підходи є ознаками макроекономічної стабільності; по-четверте, кожне з понять є доповненням іншого і неможливе без його існування, оскільки інтегральний ефект виникає при перетині кількісного і якісного зрізів функціонування СЕС.

Водночас категорія «економічна рівновага», що є стрижневим у макроекономічній теорії, також використовується для аналізу «внутрішнього» стану окремої СЕС в певний період часу, і критерії «економічна стійкість», «економічне зростання», «економічний розвиток», органічно вплетені у модель макроекономічної рівноваги, можуть стати суттєвими ендогенними параметрами ідентифікації стану економіки. Однак, очевидно, що при такому підході дещо змінюються акценти в їхньому тлумаченні, і необхідний перехід від специфічного глобалізаційного змісту і виміру даних понять до їхнього розгляду в межах окремої СЕС як соціально-економічних показників або обмежень.

У XX-му столітті теорії економічної рівноваги розвивались за трьома основними напрямками: кейнсіанським (неокейнсіанським), неокласичним та неокласичного синтезу, які достатньо вивчені у науковій і навчальній літературі. В них макроекономічна рівновага означала рівність сукупних витрат і загального обсягу виробництва і рух від сукупного попиту до сукупної пропозиції. Дана кейнсіанська доктрина, що базувалась на ідеї державного втручання в економіку, панувала до кінця другої світової війни. Згодом з'явилися теорії економічного зростання та циклів, пов'язані з іменами Р. Харрода та Е. Домара, які сходили до ідеї про рівність інвестицій і заощаджень, грошового доходу (попиту) і виробничих потужностей (пропозиції), а також теорії нагромадження капіталу і розподілу Дж. Робінсон та Н. Калдора та інші. Вони імплементувались у теорії економічних криз М. Кондратьєва, Е. Хансена, А. Шварца, Е. Долана, М. Фрідмена, в яких рівновагу розглядають як вихідний стан економічної динаміки. Співставлення сутності понять економічної сталості, розвитку і рівноваги наведено у табл. 2.

Макроекономічні показники, насамперед ВВП та його складові, відображають закономірності функціонування економіки на національному рівні, їхній аналіз дозволяє виявити напрями та динаміку макроекономічного розвитку, зміни рівноважних станів економіки. Натомість сукупність індикаторів сталого розвитку доповнює макроекономічні показники, демонструє стан економіки України у

порівнянні з іншими країнами світу і відбиває результативність функціонування певної сфери економіки. Довгострокове стратегічне і ситуативне планування рівня економічного розвитку країни може бути більш ефективним на підставі синтезу двох вищеозначених аспектів: внутрішнього макроекономічного аналізу і зовнішнього оцінювання сталого розвитку за його окремими складовими.

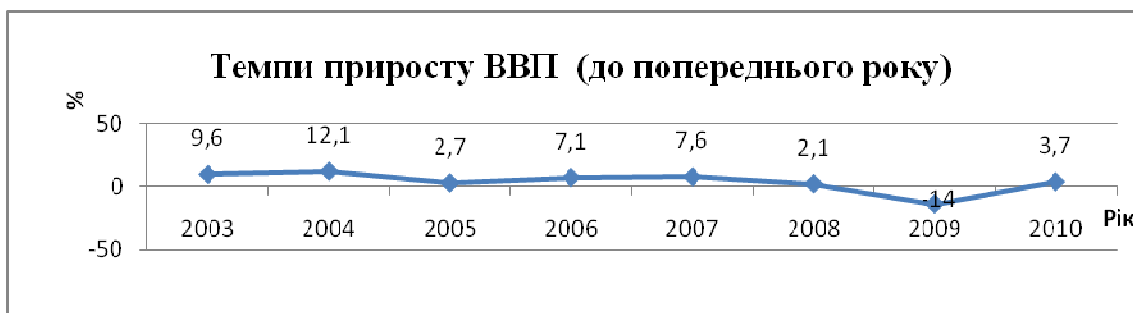
Таблиця 2

Співставлення змісту понять економічної стійкості, економічного розвитку і економічної рівноваги

Економічна стійкість, сталий розвиток (sustainable development)	Економічний розвиток (economic growth, economic development)	Економічна рівновага (economic equilibrium) - стан економіки, при якому досягається стале урівноваження та взаємне збалансування структур, що протистоять одна одній: (виробництво і споживання, попит і пропозиція тощо)
Розвиток суспільства, який дозволяє задовольнити потреби нинішніх поколінь, не завдаючи при цьому збитків можливостям, які залишаються як спадок майбутнім поколінням для задоволення їхніх власних потреб (концептуальні документи ООН).	Економічний розвиток – характеризує нелінійний (стрибокподібний і переривчастий) процес наростання складності при переході від одного якісного стану до іншого, також як зміну самих його типів.	Класики: стихії і лібералізм ринкового механізму господарювання, «незрима рука», яка забезпечує загальну гармонію через «вільну гру» приватних інтересів (А. Сміт); гнучке і вільне ціноутворення на ринку приводить до миттєвої реакції в кон'юктурі господарства, «попит є пропозиція» (Ж.-Б. Сей).
Це такий розвиток, коли ми задовольняємо свої поточні потреби і водночас не створюємо загрози для наступних поколінь (Донелі Медоуз).	Стійкий ріст економіки означає чітко виражений вектор саме росту в межах визначених коливань у його темпах, що мають позитивні значення.	Неокласики: ринкова цінність товару визначається рівновагою граничної корисності товару і граничних витрат на його виробництво (А. Маршал) і маржиналісти – рівновага, при якій виробничі послуги розподіляються з оптимальним результатом між конкурентами (Л. Вальрас, В. Парето).
Певна траєкторія довготермінового збільшення загального блага людства, яка поділяється на такі складові: соціально-економічну та техногенно-екологічну безпеки (С. Дорогунцов, О. Ральчук).	Стійкий розвиток економіки припускає не тільки позитивні значення росту економіки, але й нульові, мінусові значення, що, однак, повинні перебиватися позитивними значеннями економічного росту.	К. Маркс: обґрунтував загальні умови пропорційного розвитку простого і розширеного відтворення пояснив сутність відтворення продуктивних сил і виробничих відносин, а також усіх його фаз, рівність суми змінного капіталу і додаткової вартості I підрозділу величини використаного у виробничому циклі постійного капіталу II підрозділу.
Врівноважений розвиток, при якому зберігається здатність суспільства до саморегуляції (П. Самуельсон).	Під розвитком слід розуміти якісну зміну складу, зв'язків, тобто структури і функціонування системи.	Дж. М. Кейнс і кейнсіанство: сукупні витрати визначають сукупну пропозицію, ціни і відсоткові ставки – нееластичні, держава – регулятор ринку.
Концепція, ідеологія, реакція світового співтовариства на кризові явища у біосфері, економіці, сфері міжнародних відносин (З. Грефф).	Кількісна зміна складу і взаємозв'язків системи відбуває поняття «економічне зростання» і його темпи.	Монетаризм: прагнення ринкової економіки до рівноваги і саморегулювання, кредитно-грошова політика як регулятор ринку (М. Фрідмен).
Розвиток, який має дозволити людству уникнути можливого передчасного зникнення з обличчя Землі в результаті самознищення під впливом власних варварських дій стосовно оточуючої дійсності (Д. Стиглиць).	Розвиток може йти як по лінії прогресу, так і регресу, та виражатися в еволюційній або революційній формі.	Неокласичний синтез - Д. Хікс, В. П. Леонт'єв, П. Самуельсон, Р. Лукас та Т. Сарджент: модель IS-LM, модель нерівноваги, «економіка ринків», теорії раціональних і адаптивних очікувань, моделі прогнозу і передбачення розвитку.

Навіть у межах даного дослідження у площині співставлення макроекономічних показників і індикаторів сталого розвитку, зокрема, глобального індексу конкурентоспроможності (ГІК), виникають деякі висновки, що заслуговують, в певній мірі, на увагу. Макроекономічний аналіз показників функціонування економіки України за 2003-2010 роки свідчить про дещо негативні тенденції

їхньої довгострокової динаміки, характерні для загальнонерівноважних станів, представлені на рисунках 1-6.

Рис. 1. Динаміка темпів приросту ВВП України за 2003-2010 роки

Джерело : побудовано автором на підставі інформації Державного комітету

Водночас закономірно відстежуються короткострокові стрибкоподібні позитивні зрушення, насамперед, у темпах зростання ВВП (рис.1) і чистого експорту як джерела післякризового розвитку 2010 року (рис.2). Післякризове зростання виробництва в українській економіці у 2010 р. відбувалось значною мірою завдяки експортоорієнтованим галузям, для яких чинник зовнішнього попиту є одним з провідних.

Рис. 2. Динаміка чистого експорту як складової сукупних витрат в економіці України у 2003-2010 роках

Джерело : побудовано автором на підставі інформації Державного комітету статистики України

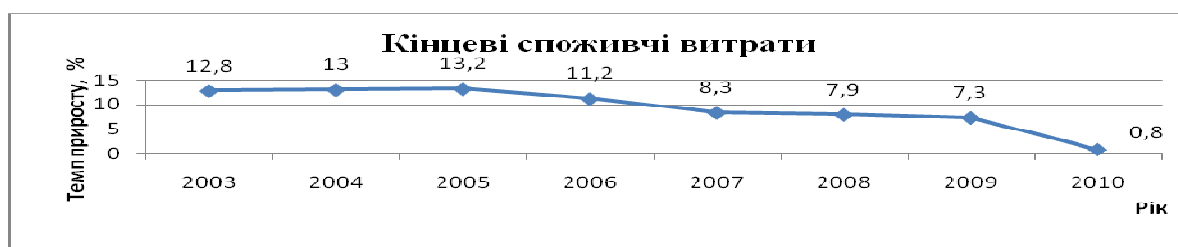
Безперечні повільно-послідовні темпи зміни валового нагромадження капіталу за період 2007-2010 років, які демонструють дані на рис. 3.

Рис. 3. Темпи приросту валового нагромадження основного капіталу

Джерело : побудовано автором на підставі інформації Державного комітету статистики України

Невтішну тенденцію демонструє динаміка кінцевих споживчих витрат в економіці (рис.4).

Рис. 4. Тенденції зміни кінцевих споживчих витрат

Джерело : побудовано автором на підставі інформації Державного комітету статистики України

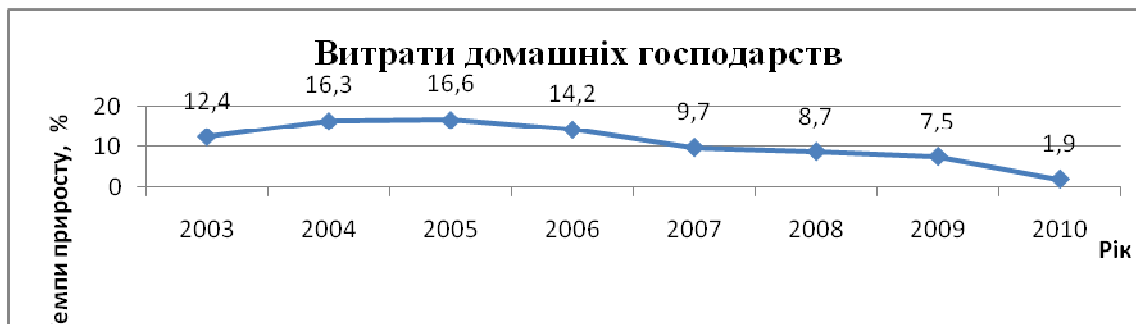
Витрати сектора державного управління після 2007 р. також мали загальну тенденцію до зменшення, що не припустимо в умовах системної кризи в економіці (рис.5).

Рис. 5. Динаміка зміни витрат державного управління в Україні

Джерело : побудовано автором на підставі інформації Державного комітету статистики України

Зростання споживчого попиту у 2004-2006 роках змінилось на стійке зменшення з 2006 по 2010 роки (рис.6).

Рис. 6. Витрати сектору домогосподарств в Україні у 2003-2010 роках

Джерело : побудовано автором на підставі інформації Державного комітету статистики України

Втім, слід відзначити, що динаміка агрегованого глобального індексу конкурентоспроможності (ГІК) як показника сталості рівня економіки за його складовими, відбиваючи їх низький рівень у порівнянні з іншими країнами, водночас демонструє стабільність показників у період з 2005 по 2012 роки і навіть слабкі ознаки поживлення у 2011–2012 роках (табл. 3). Це є певним досягненням в умовах значно нестабільного зовнішнього середовища країни. Тенденції зміни індикаторів макроекономічного стану і ГІК країни разом додатково демонструють нетривалий характер впливу негативних наслідків світової фінансово-економічної кризи на стан економіки України і її здатність до відносно швидкого врівноваження, хоча б на низькому рівні ВВП і сукупних витрат в економіці.

Таблиця 3

Динаміка індексу глобальної конкурентоспроможності України*

(у балах)

Субфактори	2005-2006 рр.	2006-2007 рр.	2007-2008 рр.	2008-2009 рр.	2009-2010 рр.	2010-2011 рр.	2011-2012 рр.
Індекс глобальної конкурентоспроможності	3,97	3,89	3,98	4,09	3,95	3,9	4,00
Основні вимоги	4,32	4,15	4,06	4,15	3,96	3,92	4,18
Державні та приватні інституції	3,13	3,14	3,12	3,26	3,10	2,96	2,98
Інфраструктура	3,63	3,30	3,09	3,13	3,39	3,83	3,87
Макроекономічна стабільність	4,36	4,27	4,67	4,62	3,96	3,20	4,21
Охорона здоров'я та початкова освіта	6,16	5,88	5,37	5,59	5,41	5,7	5,64
Підсилювачі ефективності	3,64	3,68	3,93	4,12	4,05	3,98	4,00
Вища освіта й професійна підготовка	4,46	4,35	4,20	4,46	4,38	4,61	4,58
Ефективність ринків	3,87	3,96	3,74	4,11	3,96	3,53	3,80
Оснащення новітніми технологіями	2,58	2,71	2,75	3,38	3,37	3,37	3,47
Розмір ринку	4,85	4,85	4,62	4,56	4,67	4,53	4,54
Фактори інновацій та розвитку	3,59	3,47	3,52	3,66	3,42	3,30	3,29
Розвиток бізнес-процесів	3,97	3,84	3,83	3,91	3,63	3,48	3,48
Інновації	3,21	3,11	3,22	3,4	3,21	3,11	3,11

Джерело : складено автором на основі даних *The Global Competitiveness Report*

Безумовно, дослідження і висновки, що мають за мету досягнення синергетичного міждисциплінарного ефекту, обмежені рамками статті і потребують подальших більш глибоких досліджень, втім ідея розгляду макроекономічних показників і індикаторів ГІК у єдиній площині динамічної макрорівноваги представляє інтерес і заслуговує на увагу.

Висновки з проведеного дослідження. Стратегічні імперативи сталого розвитку, закладені у соціальну, економічну та екологічну складові сталого розвитку економіки, мають бути орієнтовані водночас на внутрішню макроекономічну рівновагу і сучасні глобалізаційні виклики. Їхній органічний синтез спроможний забезпечити *синергетичний ефект*, особливо при позиціонуванні його на основу *довгострокового соціально-економічного планування*, яке має стати провідним стратегічним пріоритетом.

Аналіз характеристик економічної стійкості СЕС у вищезначених аспектах дозволяє зробити ряд узагальнень: *економічна стійкість* – це стрижневе поняття економічного розвитку, залежне від екзо- та ендогенних чинників ринкового середовища СЕС національної економіки; категорія стійкості потребує прийняття *суперстратегічних, стратегічних і тактичних рішень* щодо відтворення потенціалу СЕС; необхідна чітка постановка *стратегічних цілей* макроекономічної системи задля досягнення економічної стійкості СЕС, що потребує розроблення *довгострокової стратегії* її функціонування; *критерії стійкості* мають визначатися, виходячи з *цілей і наявних ресурсів* системи і передбачають розроблення *інтегрального показника рейтингу економічної стійкості*, який зводить воедино різноспрямованість оцінки її за окремими критеріями (наприклад, одночасне вирішення дилеми максимізації сукупних доходів і економічної стійкості); потрібний такий *механізм забезпечення економічної стійкості СЕС*, який врівноважує її окремі складові, а також створює режим довгострокового стратегічного розвитку за умов *динамічної економічної рівноваги*.

Бібліографічний список

1. Данилишин Б. М. Устойчивое развитие в системе природно-ресурсных ограничений / Б. М. Данилишин, Л. Б. Шостак. - К. : СОПС Украины НАНУ, 1999. –367 с.
2. Дорогунцов С. Сталість розвитку еколого-економічного потенціалу України та її регіонів / С. Дорогунцов, А. Федорищева // Економіка України. – 1996. – № 7. – С. 4-17.
3. Герасимчук З. В. Регіональна політика сталого розвитку: теорія, методологія, практика / З. В. Герасимчук. – Луцьк : Надстир'я, 2008. – 528 с.

4. Глинська А. Є. Формування механізму забезпечення сталого розвитку підприємства / А. Є. Глинська // Вісник Хмельницького національного університету. - 2007. - № 4. - Т. 1. - С. 107.
5. Масловська Л. Ц. Сталый розвиток продуктивних сил регіонів: теорія, методологія, практика / Л. Ц. Масловська. - К. : Національний торговельно-економічний ун-т, 2003. - 365 с.
6. Шевчук В. Я. Макроекономічні проблеми сталого розвитку / В. Я. Шевчук. – К. : Геопринт, 2006. –200 с.
7. Мясников А. А. Синергетические эффекты в современной экономике: Введение в проблематику / А. А. Мясников. – М. : ЛЕНАНД, 2011. – 160 с.
8. Сталый розвиток суспільства : [навчальний посібник] / [Садовенко А., Масловська Л., Середа В., Тимочко Т.]. – [2 вид.]. – К.; 2011. – 392 с.
9. Головата Є. О. Методичний підхід до аналізу тенденцій зміни макроекономічних показників з використанням індикаторів сталого розвитку / Є. О. Головата, С. В. Войтко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://probl-economy.kpi.ua/node/145>

Анотація

Узагальнено стратегічні імперативи синергетичного підходу до економічного розвитку на підставі поєднання ідей концепцій сталості і економічної рівноваги, які витікають з комплексного аналізу макроекономічних показників і індексів глобальної конкурентоспроможності країни

Ключові слова: сталий (стійкий) розвиток, економічна рівновага, синергетика, соціально-економічна стратегія.

Аннотация

Обобщены стратегические императивы синергетического подхода на основе объединения идей концепций устойчивости и экономического равновесия, которые вытекают из комплексного анализа макроэкономических показателей и индексов глобальной конкурентоспособности страны

Ключевые слова: устойчивое (стабильное) развитие, экономическое равновесие, синергетика, социально-экономическая стратегия.

Annotation

The strategic imperatives of synergetics approach are generalized on the basis of association the ideas of conceptions the stability and economic equilibrium, which follow from the complex analysis of macroeconomic indexes and indexes of global competitiveness of country

Key words: sustainable (stable) development, economic equilibrium, synergetics, social-economic strategy.

УДК 331.556.4

Кудлак В.Я.,
к.е.н., доцент кафедри державного
управління та економіки,
Тернопільський національний технічний
університет ім. І. Пулюя

УКРАЇНА В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ

Постановка проблеми. Однією з характерних рис сучасного етапу розвитку цивілізації стала глобалізація практично усіх сфер суспільного життя. Особливого масштабу розвиток глобалізаційних процесів набув в економічній сфері, результатом чого стало формування єдиного світового господарства та світового ринку, який характеризується високою мобільністю виробничих ресурсів, товарів та послуг. Особливе місце в системі світового ринку належить світовому ринку робочої сили, і, як наслідок, міжнародній міграції робочої сили (ММРС), оскільки в даному випадку глобалізаційні та інтеграційні процеси виходять за межі економічної системи, включаючи до сфери взаємодії соціальну та культурну сфери. Таким чином, динамічний розвиток світового ринку робочої сили та ММРС стимулюють не тільки зростання процесів економічної інтеграції та глобалізації, але й сприяє культурному обміну, поширенню освіти та демократичних цінностей у світі. З іншого боку, не можна залишити осторонь негативні прояви зростання розвитку ММРС, до таких, зокрема, можна віднести